

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Obor Školský management

LOGOPEDICKÁ PREVENCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

LOGOPAEDIC PREVENTION IN NURSERY SCHOOL

Bakalářská práce

Pavla Benešová

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Mgr. Jana Poláchová Vaš'átková, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a uvedla jsem v ní všechnu literaturu a ostatní zdroje, které jsem ve své práci použila.

V Řeži dne 24. 6. 2015

.....
Pavla Benešová

Poděkování

Děkuji paní Doc. Mgr. Janě Poláčkové Vaš'átkové, Ph.D. za její profesionální přístup, cenné rady, názory a celkovou podporu. Chtěla bych také poděkovat své rodině, především své mamince za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	5
1 Komunikace.....	7
1.1 Komunikační schopnost dítěte.....	8
1.1.1 Jazykové roviny.....	9
1.1.2 Vývoj řeči v jednotlivých jazykových rovinách.....	10
1.2 Narušená komunikační schopnost dítěte.....	11
1.2.1 Vývojová dyslálie – častá porucha narušené komunikační schopnosti u dětí předškolního věku	12
2 Logopedická prevence	13
2.1 Pojetí logopedie	13
2.2 Logopedická prevence	13
2.2.1 Oblasti cílené logopedické prevence	14
3 Mateřská škola	16
3.1 Funkce mateřské školy.....	16
3.2 Předškolní pedagog a jeho kompetence v oblasti logopedické prevence	17
3.3 Logopedický asistent	18
3.4 Rozvoj řeči v mateřské škole	19
3.5 Metody a formy aktivit, které podporují logopedickou prevenci	20
3.6 Materiály a činnosti podporující prevenci v rozvoji řeči dítěte	21
3.7 Výsledky inspekčního šetření České školní inspekce v oblasti předčtenářské gramotnosti a komunikativních dovedností	23
4 Charakteristika mateřské školy „x“	25
4.1 Nástroje logopedické prevence mateřské školy „x“	26
4.2 Činnosti a příležitosti vedoucí k průběžným vzdělávacím cílům	27
5 Dotazníkové šetření.....	30
5.1 Výsledky dotazníkového šetření rodičů dětí z mateřské školy „x“	30
5.2 Souhrn výsledků, návrh inovace logopedické prevence v mateřské škole „x“	38
Závěr	41
Použitá literatura a další zdroje	42
Seznam tabulek a grafů.....	45
Seznam příloh.....	45
Přílohy.....	46
Anotace	49

Úvod

Opravdu je náš současný život tak uspěchaný jak se říká? Opravdu si v něm nenajdeme čas povídat si se svými dětmi, číst jim nebo jim zazpívat písničku? S tímto tvrzením si dovoluji nesouhlasit a to z důvodu, že si myslím, že my dospělí určitě máme zájem na tom, aby se naše děti uměly domluvit se světem kolem nich. K tomu je zcela přirozeně vedeme. Přesto se v posledních letech čím dál tím víc objevují u dětí a to už v předškolním období signály komunikačních obtíží, zejména v oblasti výslovnosti. Určitě by bylo zajímavé pátrat po příčinách, ale protože jsem vystudovaná učitelka pro mateřské školy, budu se ve své bakalářské práci spíše věnovat komunikaci na úrovni její prevence v předškolním období.

Je zcela jisté, že si náš současný životní styl žádá zvýšenou pozornost v této oblasti a to nejen od rodičů, ale také od různých institucí a organizací. I když má rodina nezastupitelnou roli při tvoření základů jazykových a řečových schopností dítěte, mateřská škola na ně přirozeně navazuje výchovou a vzděláváním. Jejím hlavním úkolem je rozvíjet kognitivní a logické schopnosti dětí a také rozvíjet správné vyjadřování. To vše by pak mělo tvořit základ úspěšného plnění školní docházky i dalšího vývoje dítěte.

Studiem akreditovaného kurzu „Logopedický asistent“ jsem si uvědomila další dimenzi cílených činností prováděné s dětmi v předškolním období. Touto dimenzí se pro mě stala logopedická prevence na mateřské škole. Uvědomila jsem si, že každá cílená činnost, která dítě rozvíjí, obohacuje, formuje a je dobrým předpokladem (prevencí) správné komunikace a výslovnosti. Zjistila jsem, že tyto činnosti jsou velmi potřebné a nezastupitelné i v rozvoji komunikace. Vše je provázané. Vyvozování jednotlivých hlásek je jen už takzvaně „třešničkou na dortu“ a mělo by to být výhradně svěřeno do péče odborných logopedů.

I já jsem osobní zkušeností zaznamenala postupný nárůst počtu dětí, které mají problém s vyjadřováním především v oblasti výslovnosti. Proto jsem se rozhodla ve své bakalářské práci v první kapitole věnovat obsahu logopedické prevence v mateřské škole, orientačně zmapovat v jaké míře a jakými způsoby je v mateřských školách prováděna, jaké prostředky se využívají k rozvoji komunikačních kompetencí dětí předškolního věku. Druhou kapitolu jsem využila pro své pracovní obohacení, kdy jsem se rozhodla metodou dotazníkového šetření zjistit, zda vůbec rodiče dětí předškolního věku mají o logopedickou prevenci v mateřských školách zájem.

Cílem práce je charakterizovat možnosti logopedické prevence v mateřské škole. Bakalářskou práci jsem koncepčně rozdělila na dvě části, kapitolu první a druhou. V první kapitole se věnuji pojmům jako je řeč, komunikace, jazyk, narušená komunikační schopnost, jazykové roviny. Popisuji zde vývoj řeči v jednotlivých jazykových rovinách od 3 let do 6 let věku dítěte a dyslálii jako jednu z častých poruch v komunikaci dětí

předškolního věku. Uvádím zde pojetí logopedické prevence a logopedie. Především se zde soustředím na oblasti, které logopedická prevence obsahuje – oblast poznávací, motorickou, laterální. Další kapitola popisuje mateřskou školu jako výchovně vzdělávací instituci, kterou tvoří pedagogický personál se svými kompetencemi k logopedické prevenci. Stručně charakterizují, co je obsahem vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v oblasti rozvoje řeči a jaké metody a aktivity jsou realizovány pro podporu logopedické prevence. Uvádím zde i výsledky inspekčního šetření České školní inspekce v oblasti podpory předčtenářských a komunikativních dovedností.

V páté kapitole se již věnuji popisu konkrétní mateřské školy, dotazníkovému šetření a jeho vyhodnocení včetně návrhu inovace logopedické prevence na konkrétní mateřské škole. Mateřskou školu jsem z důvodu anonymity označila jako mateřská škola „x“.

1 Komunikace

Komunikace (z latinského slova *communicatio* - znamená spojování, přenos, sdělování, participaci) je to specificky lidská schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. Komunikaci lze ze společenského hlediska vnímat jako proces dorozumivací a zároveň sdělovací.

Komunikační proces tvoří tři základní složky (Klenková, 2006):

- Receptivní – přijímající (vnímání sluchovým a zrakovým analyzátozem)
- Centrální – odpovídající za zpracování informací, porozumění a zaujímání postojů
- Expresivní – vyjadřovací, vysílající, působící zpětně do sociálního prostředí

Fáze komunikace:

J. Klenková (2006 s. 28) ve své knize uvádí šest fází komunikace:

- Idea – vznik myšlenky, nápadu, názoru komunikátora;
- Zakódování – vyjádření myšlenky v symbolech, slovech, znacích, pohybech;
- Přenos – pohyb symbolů od vysílacího k příjemci;
- Příjem – symboly dorazí k příjemci
- Dekódování – proces výkladu příjemce, interpretace přijatých symbolů;
- Akce – adaptivní, expresivní nebo opoziční chování, činnost příjemce vyvolává určitou zprávu, využití informace

Komunikaci můžeme rozdělit na verbální, mluvenou zvukovou řeč a na neverbální, mimoslovní komunikaci. Verbální komunikace se realizuje za pomoci mluvené nebo psané řeči, která bývá doprovázena také neverbální komunikací. Neverbální komunikace se může uskutečňovat samostatně, je vývojově starší (fylogeneticky i ontogeneticky), mívá vysokou výpovědní hodnotu a srozumitelnost. Mezi výrazové prostředky neverbální komunikace patří mimika, pohled, postoj a polohy těla, gesta, oční kontakt, oblečení. Neverbální komunikace je přirozený doplněk verbálního projevu (Klenková, 2006).

Řeč

Řeč je specificky lidská schopnost. Je to vědomé užívání jazyka – složitého systému znaků a symbolů ve všech jeho formách. Slouží ke sdělování pocitů, přání a myšlenek. Tato schopnost není člověku vrozená. Jedinec si na svět přináší určité dispozice, které jsou rozvíjeny až kontaktem s mluvícím okolím a sociálními vztahy. Řeč je záležitostí mluvních orgánů (zevní řeč), ale také mozku a jeho hemisfér (vnitřní řeč).

- **Zevní řeč** - vyjadřuje schopnost člověka užívat sdělovacích prostředků vytvářených mluvidly. Realizuje se mluvením.
- **Vnitřní řeč** - zahrnuje chápání, uchovávání a vyjadřování myšlenek pomocí slov a to nejen verbálně, ale i graficky (četba, písmo).

Člověk v řeči vědomě využívá jazyk, kterým může vyjádřit všechny své myšlenky nebo naopak zase pochopit myšlenky druhých (Klenková, 2006).

Jazyk

Jazyk je soustava dorozumívacích symbolů, znaků, jenž jsou vázané na určité prostředí. Vyjadřuje vědění člověka, jeho představy a vnitřní prožitky. Vývoj jazyka a řeči je společensky podmíněn. Při vývoji řeči člověk čerpá podněty ze společenského prostředí a v tomto prostředí také řeč realizuje. Jazyk je vázán na kulturu určité země či skupiny lidí. „*Aby mohl člověk česky promluvit (řeč), tak musí česky umět (jazyk)*“ (Klenková, 2006, s. 28).

1.1 Komunikační schopnost dítěte

Komunikační schopnost dítěte tvoří souhrn vlastností, které dítěti umožňují v řeči uplatňovat vyjadřovací prostředky jazyka. Variabilita vnitřních a vnějších vlivů komunikace zas ovlivňuje kvalitu celkové komunikační schopnosti a tím úspěšnou seberealizaci a seberozvoj dítěte (Lipnická, 2013).

Žijeme v době komunikace, kdy nás již od útlého věku stále něco oslovuje, zajímá, nenechává lhostejnými, provokuje k rozhovoru. Vedeme rozhovor se sebou samými, s druhými lidmi, se světem. Dítě v předškolním věku zcela přirozeně touží poznat náš svět a jeho zákonitosti. Napodobováním začne získávat znalosti, schopnosti a vědomosti. Blízké osoby se automaticky stanou jeho živým vzorem, bez kterých by se nemohlo zdravě vyvíjet.

„Kdykoliv je to možné, prožijme se svým dítětem krásnou chvíli naplněnou zpěvem, vyprávěním, klidem a společným porozuměním. Dopřejeme-li dítěti správné naslouchání, bude mu umožněno se správně „vyslovit“ (Bezděková, 2008, s. 4).

Základní vývoj řeči a výslovnosti se u dítěte uzavírá kolem sedmého roku věku. Souvisí to se zásadními změnami v tělesném vývoji dítěte a se zráním jeho centrální nervové soustavy. Do sedmi let se považuje výslovnost za přístupnou ke změnám, protože není ještě zakódovaná. Dá se snadněji ovlivnit. Po sedmém roce se však už všechny získané návyky fixují (Kutálková, 1996). Nesprávná výslovnost do sedmi let se považuje za vývojový jev, později už za zcela jednoznačnou vadu (Sovák, 1984).

Mluvní vzory

Je všeobecně známo, že se dítě učí mluvit napodobováním. Z tohoto důvodu jsou ve vývoji řeči velmi důležité mluvní vzory. Prvním a tím nejhlavnějším mluvním vzorem pro dítě bývá ve většině případů matka, s níž tráví nejvíce času. Následně do hlavních vzorů patří sourozenci, prarodiče, kamarádi, ale také pedagog předškolního vzdělávání. U pedagoga by měla být samozřejmostí dobrá a pečlivá výslovnost (Kutálková, 1996).

Způsob mluvení i výslovnosti může být různý. Sovák (1984) rozlišuje 3 styly mluvení:

- styl pečlivý (užívání spisovného jazyka, přesná artikulace)
- styl pohodlný (hovorová mluva, méně přesná artikulace, mění se délky hlásek)
- styl nedbalý (redukování částí slov, protahování koncových slabik)

Jako mluvní vzor nepůsobí jen živí lidé, se kterými se dítě dostává do kontaktu, ale také masmédiá a to zejména televize. Je proto důležité, aby pořady, které dítě sleduje, měly po všech stránkách kvalitní obsah i komentář.

Při komunikaci jde o vzájemnou výměnu informací mezi člověkem a prostředím, ve kterém se právě nachází. Člověk přijímá informace ze svého okolí a reaguje na ně. Komunikace je jednou ze základních biologických potřeb člověka. Je-li některá ze složek komunikačního procesu narušena, nemohou se komunikační dovednosti jedince adekvátně vyvíjet (Kutálková, 1996).

1.1.1 Jazykové roviny

K posouzení komunikační schopnosti dítěte slouží znalost jazykových rovin a poznatky o stavbě a fungování jazyka. J. Klenková (2006) ve své knize uvádí jazykové roviny vývoje řeči, které jsou děleny:

a) Morfologicko – syntaktická rovina

znamená uplatňování gramatických pravidel v mluvním projevu (používání slovních druhů, gramatickou správnost slov, slovosledu ve větách atd.)

b) Lexikálně – sémantická rovina

zabývá se obsahovou stránkou řeči (pasivní a aktivní slovní zásoba)

c) Foneticko – fonologická rovina

zabývá se zvukovou stránkou řeči (diferenciací slov, analýzou a syntézou slov a vět), základními jednotkami této roviny jsou fonémy (hlásky)

d) Pragmatická rovina

znamená správné užívání jazyka v rámci společenského kontextu, zabývá se sociálním uplatněním řeči v komunikaci

1.1.2 Vývoj řeči v jednotlivých jazykových rovinách

S použitím zdroje J. Bednářové (2007) a internetových stránek AKL ČR

Lexikálně - sémantická rovina	Věk
pojmenuje běžné věci, chápe pojmy „já, moje“, klade otázky „Proč“, „Kdy“, odpovídá na dotazy, reprodukuje jednoduchou říkanku, chápe jednoduché protiklady, identifikuje podle společných atributů	3 - 3,5
spontánně vypráví podle obrázků, poslouchá pohádky, chápe děj, spontánně vypráví podle obrázku, vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...	4
chápe jednoduché vtipy a hádanky, sestaví dějovou posloupnost a popíše ji, pojmenuje, co dělá určitá profese, přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to	5
umí z paměti kratší texty, tvoří nadřazené pojmy, tvoří antonyma, tvoří synonyma, pozná a vymyslí homonyma, pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku, správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení, interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu, chápe a ve správném pořadí realizuje i poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny	5 - 6

Morfologicko - syntaktická rovina	Věk
mluví ve větách, rozlišuje mezi jednotným a množným číslem, skloňuje, tvoří souvětí souřadná, tvoří souvětí podřadná	3 - 4
užívá čas minulý, přítomný, budoucí, užívá všechny druhy slov, mluví gramaticky správně	4 - 5
pozná nesprávně utvořenou větu, do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	5 - 6

Foneticko - fonologická rovina (výslovnost, artikulační obratnost)	Věk
A, E, I, O, U, M, P, B D, T, N	1
K, G, H, CH, V, F, OU, AU	2
Zvládá N, D, T, L (i artikulačně) Bě, Pě, Mě, Vě	3
Ň, Ď, ť, vyvíjí se Č, Š, Ž	4
C, S, Z, R, Ř kombinace Č, Š, Ž a C, S, Z	6

Pragmatická rovina	Věk
upřednostňuje verbální formu komunikace, pomocí řeči dosahuje cíle, řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů, mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci, spontánně informuje o zážitcích, pocitech, přáních, předá krátký vzkaz	3 - 4
řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými, dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu, dokáže zformulovat otázku, adekvátně odpovědět na otázku, smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří svoje pocity, prožitky, řekne svoje jméno a příjmení, jména rodičů, sourozenců, kamarádů, učitelek, svoji adresu	5 - 6

1.2 Narušená komunikační schopnost dítěte

Lechtova definice v knize *Terapie narušené komunikační schopnosti* s. 19, praví, že: „Komunikační schopnost jednotlivce je narušena tehdy, když některá rovina (nebo několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntakticko-morfologickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku.“

Porucha komunikační schopnosti může být podle projevu fyziologická (vývojová), patologická (mění se pouze léčbou, terapií) nebo symptomatická (jako projev či následek jiné poruchy). Podle etiologie může být vrozená (dědičnost, projevuje se jako vada řeči) nebo získaná (úrazem, onemocněním, jde o poruchu řeči). V současné době se poruchy dělí nejčastěji podle symptomů: vývojová nemluvnost, získaná orgánová nemluvnost, narušení zvuku, plynulosti a článkování řeči, narušení grafické stránky řeči, symptomatické poruchy řeči, poruchy hlasu, kombinované vady řeči (Lechta, 2002).

V předškolním období jsou často u dětí zaznamenávány poruchy výslovnosti. Dle M. Sováka (1984) jsou příčiny přetrvávající vadné výslovnosti:

- vliv výchovného prostředí (způsob mluvy dospělých a stimulace dítěte)
- vady sluchu (poruchy labyrintu a s tím spojená deformovaná výslovnost sykavek)
- nedostatek citových vztahů (nedostatečná mezilidská komunikace a s tím spojené nedostatky ve vyjadřování i ve výslovnosti)
- potlačování přirozené laterality dítěte
- nedostatky v kognitivní oblasti
- nižší stupeň motorické obratnosti (přímý vztah mezi rozvojem hybnosti a výslovnosti)

1.2.1 Vývojová dyslálie – častá porucha narušené komunikační schopnosti u dětí předškolního věku

J. Klenková (2006) definuje dyslálii jako poruchu artikulace, kdy je narušena výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek rodného jazyka, ostatní hlásky jsou vyslovovány správně podle příslušných jazykových norem. Je nutné rozlišovat nesprávnou výslovnost, která je vývojovým, přechodným jevem, od vadné výslovnosti, která má již od počátku patologický charakter jejího vývoje, nebo když nesprávná výslovnost přetrvává do období, kdy se ustaluje výslovnost a to je kolem sedmého roku věku dítěte.

Dyslálie je nejčastější poruchou komunikačních schopností u dětí předškolního věku. Mezi nejčastější příčiny patří dědičnost, nesprávný řečový vzor, nesprávný postoj prostředí k mluvnímu projevu dítěte poruchy sluchu, vliv prostředí, narušení sluchového a zrakového vnímání, nedostatek citů, poruchy centrálního nervového systému, anomálie řečových orgánů (Klenková, 2006).

Dyslálie může postihnout jednotlivé hlásky nebo skupiny hlásek ve slabikách a slovech. Pak se dyslálie rozlišuje na hláskovou, slabikovou a slovní. Hlásková dyslálie obsahuje tři základní formy, kdy dítě některou hlásku vůbec netvoří, v řeči ji vynechává, nebo dítě hlásku v řeči záměrně vynechá a nahradí ji jinou, nebo dítě hlásku vyslovuje, ale chybně, na jiném artikulačním místě.

Slabiková a slovní dyslálie se projevuje tím, že dítě hláskové skupiny ve slabikách nebo slovech redukuje a přesmykuje, přičemž výslovnost izolovaných hlásek může být správná. Pro logopedickou prevenci v mateřských školách je podstatné, že dozríváním nervové soustavy dítěte a uplatněním zásad logopedické prevence pro správný vývoj řeči se může nesprávná výslovnost upravit. V případě vadné výslovnosti a patologických odchylkách výslovnosti, je vždy nutná logopedická péče (Klenková, 2006).

2 Logopedická prevence

„Problém logopedické prevence je velmi často zdůrazňovaným a diskutovaným tématem. Vycházíme-li z premisy, že logopedie v nejširším pojetí je výchovou řeči, posilujeme tím platnost tvrzení, že lépe je poruchám předcházet, než je následně řešit. Současně se neustále setkáváme s názory, že poruch a vad řeči aktuálně obecně přibývá“ (Vitásková, Peutelschmiedová, 2005, s. 149).

2.1 Pojetí logopedie

Logopedie (z řeckého logos = slovo, řeč a paideia = výchova) je vědní speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá poruchami komunikačních schopností u dětí i dospělých, vadami řeči, sluchu a hlasu. Logopedie se specializuje ve zdravotnictví, kde kliničtí logopedi řeší převážně vady řeči (např. koktavost, breptavost, opožděný vývoj řeči, vývojová dysfázie). K většímu rozvoji logopedie jako vědy došlo až po 2. světové válce, jedná se tedy o vědní obor mladý, který se neustálého rozvíjí (Klenková, 2006).

Logopedie se zabývá komunikační schopností, jejím vývojem, terapií, diagnostikou, jejím narušením a prevencí. Jde o interdisciplinární obor, do nějž zasahuje psychologie, speciální pedagogika, medicína a jazykověda. Logopedické pojetí je definováno „[...] jako vědu zkoumající narušenou komunikační schopnost z hlediska jejich příčin, projevů, následků, možnosti diagnostiky, terapie i prevence“ (Lechta, 2002, s. 11).

Logopedie je v České republice začleněna do tří rezortů: zdravotnictví, školství a sociální péče. Ve zdravotnictví jsou na oddělení foniatry, neurologie apod., zřizovány ordinace klinických logopedů a logopedické terapie. V rezortu sociální péče v ústavech pro děti i v domovech pro seniory probíhá logopedická intervence. Ve školství probíhá logopedická diagnostika a náprava v PPP (pedagogicko psychologická poradna), v SPC (speciálně pedagogické centrum), speciálních školách, speciálních třídách. V současné době i v běžných školách díky logopedickým asistentům (Vitásková, Peutelschmiedová, 2005).

2.2 Logopedická prevence

Prevence (z lat. praevenire, předcházet) znamená soustavu opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu. Prevence v logopedii se rozděluje (Klenková, 2006):

- **Primární prevence** - podporuje správný vývoj řeči dítěte tak, aby přiměřenou stimulací v rodině a efektivní edukací v mateřské škole eliminovala situace, které by mohly způsobit narušení komunikační schopnosti.

- **Sekundární prevence** – snaží se zabránit narušení komunikační schopnosti u rizikové skupiny dětí, jimž hrozí narušení komunikační schopnosti např. díky nepodnětnému prostředí apod.
- **Terciární prevence** – podporuje děti, u kterých se už objevila narušená komunikační schopnost. Logoped se snaží u těchto dětí eliminovat následky v oblasti socializace v důsledku jejich narušené komunikační schopnosti.

2.2.1 Oblasti cílené logopedické prevence

Poznávací procesy

Rozvoj poznávacích procesů v předškolním věku je velice důležitý. Je to zdroj informací o okolním světě. Vnímání se rozděluje na sluchové, zrakové, dotykové, chuťové, čichové a také vnímání prostoru a času. Ke zdokonalování vnímání dochází bezprostředními zážitky a osobními zkušenostmi (Klenková, 2005).

Motorické schopnosti

Motorika je souhrn pohybových dovedností, které umožňují samostatné přemísťování se v prostoru, zaujímání různých poloh celého těla, manipulaci s předměty, jednotlivé pohyby částí těla - paží, zápěstí, prstů ruky, nohou, chodidel atd. Základy motoriky se utvářejí již v prenatálním období dítěte a po narození motorický vývoj probíhá v součinnosti s vývojem psychických funkcí a tělesným vývojem. Při nesprávném vývoji či postižení pohybového ústrojí dochází také k opožděnému vývoji řeči (Klenková, 2005).

Pohybové dovednosti a motorika se dělí do skupin:

- Hrubá motorika (cílené pohyby celého těla např. chůze, běh, skákání, házení, plavání, jízda na kole).
- Jemná motorika (pohyby zápěstí a jednotlivých prstů např. při stříhání, skládání papíru, modelování, manipulace se stavebnicemi).
- Grafomotorika kreslení, postavení ruky, držení těla, uvolnění ruky (zejména ramenního a loketního kloubu, zápěstí, prstů), držení tužky, pastelky, štětce.
- Motorika mluvidel (pohyby jazyka, rtů, svalů tváře důležitých pro rozvoj řeči).
- Motorika očních pohybů (podpora správného nácviku čtení a psaní).

Lateralita

Slovník cizích slov (2007) uvádí, že lateralita znamená přednostní užívání jednoho z párových orgánů pohybového nebo smyslového ústrojí. Lateralita je odrazem dominance mozkových center. Nejznámější projevy laterality jsou praváctví a leváctví.

Na úspěšné rozvíjení řeči má velký vliv obratnost vedoucí ruky. Potlačení aktivity vedoucí ruky (ať už vědomé či nevědomé) se může nepříznivě odrazit na rozvoji řeči. Také artikulační obratnost jazyka je závislá na úrovni obratnosti dominantní ruky. Některé děti předškolního věku ještě nemají vyhraněnou laterálníitu a při činnostech střídavě používají obě ruce. Přirozená obourukost je pro děti výhodnější než snaha o výchovu „nepravého praváka“ (Synek, 2009).

V mateřské škole se provádí orientační zkouška laterality. Pomocí her se zjišťuje, které ruce, noze, oku, popřípadě uchu dává dítě přednost. Podrobnou diagnostiku stanovuje Pedagogicko-psychologická poradna. Před zahájením školní docházky by měla být laterálníita u dítěte již vyhraněná (Kutálková, 1996).

3 Mateřská škola

Hlavním posláním mateřské školy je doplňovat rodinnou výchovu dítěte v úzké vazbě dalším předškolním vzděláváním. Škola by měla přijímat rodiče jako partnery, respektovat jejich názory, vytvářet vzájemnou pozitivní komunikaci a umožnit rodičům účast na předškolním vzdělávání (Svobodová, 2010).

„Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání, napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami“ (školský zákon, § 33).

3.1 Funkce mateřské školy

Mateřská škola (MŠ) je součástí školské vzdělávací soustavy České republiky. Je to instituce, která zajišťuje předškolní vzdělávání dětí ve věku zpravidla od tří do šesti let. Podmínky předškolního vzdělávání, vymezení práv a povinností fyzických a právnických osob při vzdělávání, působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství upravuje školský zákon č. 561/2004 Sb.

Předškolní vzdělávání v MŠ se uskutečňuje na základě rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Tento program vymezuje povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání, odpovídá nejnovějším poznatkům pedagogiky a psychologie. Rámcově vzdělávací programy vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). RVP PV se zaměřuje na elementární vzdělanostní základ, na který pak navazuje povinné základní vzdělávání. Je závazný pro tvorbu Školních vzdělávacích programů (ŠVP). ŠVP vytváří tým pedagogů, vydává ho ředitel příslušné školy. Tento dokument je povinný (školský zákon, 2004).

Na Školní vzdělávací program navazuje Třídní vzdělávací program (TVP). TVP je dokument tvořený pro plánování, realizaci a evaluaci vzdělávacích činností v konkrétní třídě mateřské školy, v závislosti na věku a složení dětí. Za vytvoření, obsah a realizaci TVP je zodpovědný třídní učitel. Obsahem TVP je aktuální zaměření a dění ve třídě. Tento dokument není povinný.

Podle Mezinárodní normy pro klasifikaci vzdělávání ISCED z roku 1997 (International Standart Classification of Education) se předškolní vzdělávání řadí na úroveň ISCED 0 jako Preprimární vzdělávání, které slouží jako nástroj pro shromažďování, zpracování a zpřístupňování srovnatelných ukazatelů a statistik z oblasti vzdělávání v mezinárodním měřítku (Průcha, 2006). V preprimárním vzdělávání se jedná o počáteční stupeň organizované

výuky, jež děti raného věku uvádí do školního prostředí, kdy předškolní výchova je chápána jako součást celoživotního vzdělávání. V České republice, stejně jako ve většině evropských zemí, je účast v preprimárním vzdělávání prozatím nepovinná (Průcha, 2006).

RVP PV (2004) uvádí, že cílem předškolního vzdělávání je podpora rozvoje osobnosti dítěte, zdravý vývoj jeho citového, rozumového i tělesného rozvoje, osvojení základních pravidel společenského chování, základních životních hodnot a norem uznávaných ve společnosti. Učí dítě pěstovat a udržovat mezilidské vztahy, rozvíjí jeho osobní spokojenost a pohodu.

Mateřská škola plní také funkci socializace (začlenění do společnosti). Dítě si v MŠ vytváří vztah k druhým dětem, ke svým vrstevníkům, učí se schopnosti spolupráce, rozvíjí se u něj vlastnosti jako solidarita, obětavost, soucit, soustrast (Matějček, 2007).

3.2 Předškolní pedagog a jeho kompetence v oblasti logopedické prevence

V souvislosti se zavedením rámcových vzdělávacích programů, a tedy s možností vlastní tvorby školních vzdělávacích programů, je spojena vysoká odpovědnost pedagogů za to, že předškolní vzdělávání realizované v jejich mateřské škole odpovídá požadavkům uvedeným v RVP PV (Smolíková, 2004).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí povinnosti předškolního pedagoga, jaké odborné činnosti by měl pedagog vykonávat, jak vést vzdělávání i jak spolupracovat s rodiči dětí. Lipnická (2013) ve své knize uvádí základní kompetence učitele týkající se logopedické prevence:

Teoretické kompetence:

Mít jazykové vzdělání, vědět, jaký obsah spisovného jazyka je třeba dětem zprostředkovat (na jaké úrovni a v jakém rozsahu); rozumět obsahu a vztahům klíčových pojmů v oblasti jazykově-komunikační edukaci; znát metodické programy pro podporu logopedické prevence; dokázat rozlišit klíčová období v ontogenezi a na základě znalosti vývojových teorií je využít k pedagogické diagnostice.

Didaktické kompetence:

Diagnostikovat řeč a komunikační schopnosti dítěte v rámci komplexního poznávání jeho osobnosti; používat při tom adekvátní diagnostické metody; stanovovat dětem reálné cíle tak, aby byly vymezené konkrétní vědomosti, schopnosti, osobnostní vlastnosti dítěte, jež má v edukačním procesu získat nebo si je zdokonalit; umět vybírat pro dítě vhodné metody, formy, pomůcky, materiály tak, aby se dítě naučilo co nejvíce; využívat stimulační metodiky

a programy; uplatňovat individuální přístup k dítěti a jeho komunikačním možnostem; ve spolupráci s rodiči a odborníky zprostředkovat dítěti různé komunikační příležitosti

Komunikační kompetence:

Komunikovat kultivovaně spisovným jazykem; být vzorem pro děti; srozumitelně a přiměřeně komunikovat na úrovni myšlení dítěte; vytvářet příležitosti k učení, v nichž bude převažovat dialog nad monologem; eticky a taktně zprostředkovat zprávy a diagnostické úsudky o dítěti jeho zákonným zástupcům.

3.3 Logopedický asistent

Logopedický asistent je absolvent bakalářského studijního programu nebo různých typů programů v rámci celoživotního vzdělávání (Bytešnicková, 2007). Pracuje pod metodickým vedením logopeda, zpravidla ze speciálně pedagogického centra. Logopedický asistent má vždy pedagogické vzdělání a jeho kompetence upravuje Metodické doporučení MŠMT (2015).

Logopedický asistent, který získal odbornou způsobilost studiem vysoké školy, může vykonávat:

- přímou logopedickou intervenci u žáků se zjištěnou prostou vadou výslovnosti,
- logopedem stanovené edukační, resp. reedukační postupy a cvičení u svěřených žáků
- vyhledává žáky s narušenou komunikační schopností,
- u svěřených žáků činnosti zaměřené na podporu přirozeného rozvoje řeči a prevenci vzniku poruch řeči a prevenci vzniku čtenářských obtíží,
- v rozsahu své působnosti poskytuje zákonným zástupcům žáků s příznaky rizikového vývoje řeči informace o dostupnosti logopedické péče.

Logopedický asistent, který získal odbornost studiem (kurzem) v rámci celoživotního vzdělávání se zaměřuje zejména:

- na podporu přirozeného rozvoje komunikačních schopností a dovedností u dětí v předškolním věku a mladším školním věku,
- na prevenci vzniku poruch řeči,
- na prevenci vzniku čtenářských obtíží,
- v rozsahu své působnosti poskytuje zákonným zástupcům žáků s příznaky rizikového vývoje řeči informace o dostupnosti logopedické péče.

3.4 Rozvoj řeči v mateřské škole

Obsah vzdělávání v mateřské škole definuje již výše zmíněný Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Obsah vzdělávání je v RVP PV (2004) uspořádán do 5 oblastí:

- a) **Dítě a jeho tělo** - podpora růstu, fyzické pohody, pohybových a manipulačních dovedností, sebeobslužné činnosti, zdravé životní návyky
- b) **Dítě a jeho psychika** - podpora psychické zdatnosti, rozvoje řeči a jazyka, poznávacích procesů, představitivosti, myšlenkových operací, rozvoje sebepojetí, citů, vůle
- c) **Dítě a ten druhý** - podpora utváření vztahů k druhým, posilování, kultivování mezilidských vztahů
- d) **Dítě a společnost** - uvádění dítěte do společenství ostatních lidí, do světa kultury a umění, utváření materiálních i duchovních hodnot, společenských návyků a postojů
- e) **Dítě a svět** - vést dítě k povědomí o okolním světě, o vlivu člověka na životní prostředí, vytvářet vztah k místu, kde žije, vést dítě k osvojování si základních dovedností v péči o blízké okolí a život v něm

Pro rozvoj komunikačních kompetencí je zaměřená oblast „Dítě a jeho psychika“, zejména podoblast „Jazyk a řeč“. Komunikace se také přirozeně rozvíjí ve všech ostatních oblastech. Proto čím dokonalejší je propojení všech oblastí vzdělávání, tím přirozenější, účinnější a hodnotnější je celý proces vzdělávání (Bytešníková, 2007). Po celou dobu pobytu dítěte v mateřské škole by mělo být na dítě cílevědomě a komplexně působeno. Předškolní vzdělávání není pouze v řízených činnostech, ale ve všem, co se v mateřské škole děje (Svobodová, 2010).

RVP PV (2004) jasně vymezuje, co vše by dítě, které ukončuje předškolní vzdělávání, mělo zvládnout v rámci komunikativních kompetencí:

- Ovládat řeč, správně formulovat věty, samostatně vyjadřovat myšlenky, rozumět slyšenému, slovně reagovat, vést smysluplný dialog.
- Dokázat vyjadřovat a sdělovat prožitky, pocity, nálady různými prostředky.
- Domlouvat se gesty, slovy, rozlišovat některé symboly, rozumět jejich významu.
- Komunikovat bez zábran v běžných situacích s dětmi i s dospělými.
- Ovládat dovednosti předcházející čtení a psaní.
- Průběžně rozšiřovat slovní zásobu, aktivně ji používat při styku s okolím.
- Zvládnout využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se v běžném životě setkává.
- Vědět, že se lidé dorozumívají i jinými jazyky, mít vytvořeny základní předpoklady k učení se cizímu jazyku (Smolíková, 2004).

3.5 Metody a formy aktivit, které podporují logopedickou prevenci

Předškolní období je období, které je velmi příznivé pro rozvoj všech stránek lidské osobnosti. Intenzivně zde probíhají procesy zrání a učení. Byla by škoda tohoto období nevyužít k co nejširšímu rozvoji dítěte. Jedním z úkolů předškolního vzdělávání je usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu s maximální podporou jeho individuálních rozvojových možností. Pedagog by měl poskytovat dětem metody a formy aktivit, které podporují u dětí pocity úspěšnosti a uznání (Smolíková, 2004).

V mateřské škole se uplatňují dva druhy aktivit. Aktivity spontánní (dle vlastní volby dítěte) a řízené (činnost záměrně volená pedagogem). Tyto aktivity by měly být vzájemně vyvážené, tak aby odpovídaly potřebám a možnostem dětí. Prostřednictvím volných her děti navazují sociální kontakty s ostatními, spontánně se učí novým dovednostem, návykům, získávají zkušenosti a sami si vytváří pravidla hry. Řízené činnosti nabízí dětem získání nových vědomostí, dovedností, návyků. Tyto činnosti by měly vycházet ze zájmů a zkušeností dětí, měly by být tematicky propojené a vytvářet tak smysluplný celek, důležitý pro naplňování klíčových kompetencí dítěte (Svobodová, 2010).

V předškolním vzdělávání se jeví vhodnou metodou metoda učení hrou a metoda prožitkového učení. Tyto metody jsou založeny na osobních zážitcích dítěte. V předškolním období sehraává důležitou roli spontánní sociální učení, které je založené na principu přirozené nápodoby. Proto je velmi důležité při všech činnostech v mateřské škole dítěti poskytovat správné vzory chování, postojů včetně správného mluvního vzoru.

Učení hrou

„Hru lze definovat jako formu činnosti, která se liší od práce i učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, ale v předškolním věku je to vůdčí typ činnosti“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 75).

Hra dětem v předškolním věku přináší pocity uspokojení, radosti, uvolňuje napětí, poskytuje pocit svobody. Hra dále rozvíjí pohybovou dovednost a koordinaci, kognitivní schopnosti, rozvíjí pozornost, vytrvalost, naplňuje sociální vztahy (Mertin, Gillernová, 2003).

Prostřednictvím hry a nápodoby si dítě získává potřebné dovednosti, zkušenosti, vytváří si vzájemné vztahy s vrstevníky, prostřednictvím hry se realizuje. Volná hra, kdy si dítě samo volí námět, prostředí, partnera, předměty a cíl hry, by neměla být vytěšňována činnostmi, mezi které patří např. řízená hra a různě zaměřené činnosti (Kořátková, 2005).

Prožitkové učení

E. Svobodová (2010) uvádí, že to co je spojeno s aktivní činností, se daleko snadněji a trvaleji uloží do paměti. Aktivní činnosti tak mohou dětem nabídnout široké spektrum prožitků, díky nimž se dítě učí. Prožitkové učení propojuje rozvoj v oblasti sociální a intelektuální s emocionální složkou osobnosti dítěte. Cílem prožitkového učení je poskytnout dětem co nejvíce prožitků z reálného prostředí, které je obklopuje a to prostřednictvím konkrétních činností.

Prožitkové učení, se vyznačuje těmito charakteristickými znaky:

- Spontánnost (aktivita a vlastní motivace)
- Objevování (pronikání do reality, radost z poznávání)
- Komunikativnost (verbální i neverbální)
- Prostor pro aktivitu a tvořivost
- Konkrétní činnosti (manipulace, experimentování a hra)
- Celostnost (účast všech smyslů a obou mozkových hemisfér)

3.6 Materiály a činnosti podporující prevenci v rozvoji řeči dítěte

Knihy, pohádky, příběhy

Knihy a literární texty používané v mateřské škole by měly být tematicky vhodné a zajímavé pro děti a především jazykově kvalitní. Literární výchova je zásadní pro rozvoj dětské fantazie a tvořivosti. Rozvíjí abstraktní představivost, která souvisí s vývojem dětské řeči a psychiky. Kniha pro dítě znamená také vstup do světa kultury (Gebhartová, 2011).

Básničky, říkadla, písničky

Básničky a říkadla si získávají svou popularitu mezi dětmi především rytmem, libozvučností a vtípem. Děti si je snadno zapamatují nebo si je při vhodné stimulaci dokážou přetvářet a vymýšlet nové. Říkadla se hodí k procvičování výslovnosti a k rozcvičkám mluvidel zvláště pak ty, ve kterých se vícečetně objevuje jedna hláska. K rozvoji motoriky mluvidel se používají také jazykolamy. Před používáním jazykolamů by měla předcházet logopedická příprava a náprava vadné výslovnosti. Pouhým opakováním seskupených hlásek se vada nezlepší, naopak případné vady ve výslovnosti se mohou zafixovat ještě trvaleji (Gebhartová, 2011).

Říkadky, slovní rytmizace nebo zpěv písní je vhodné vždy doprovázet pohybovou činností dětí tak, aby byla zajištěna vazba pohybu a řeči. Rozvoj pohybového aparátu velmi úzce souvisí s rozvojem řeči dítěte. Proto je velmi důležité zařazovat do denních činností v mateřské škole dostatek pohybových aktivit (Sovák, 1984).

Pohybové hry

Pohyb je jednou ze základních potřeb dítěte. Je spojen nejen s tělesným vývojem, ale také s vývojem v sociální oblasti a s vývojem psychiky. Pohybové hry jsou přirozeným a účinným prostředkem celkového rozvoje dítěte. Pohybové aktivity ovlivňují rytmus řeči a dýchání, podporují samostatné vyjadřování a komunikaci, jsou úzce spojeny s jazykovou výchovou. Hry nenásilně podporují zlepšování komunikačních dovedností. Hry mohou být zaměřené na smyslové vnímání, na rozvoj myšlenkových procesů (řešit problémy, rychlá analýza a hledání řešení), učí pravidlům, vzájemné komunikaci a také rozvíjí fantazii a tvořivost (Dvořáková, 2002).

Výtvarné činnosti

Výtvarné činnosti umožňují dětem rozmanitým způsobem rozvíjet jejich zobrazovací a tvořivé schopnosti. Zároveň rozvíjí jemnou motoriku rukou. Do výtvarných činností mateřské školy se řadí kreslení, práce s modelínou či hlínou, práce s využitím přírodních materiálů a mnohé další. Při těchto činnostech dítě propojuje smyslové vnímání spolu s rozumovým uvažováním a představivostí. Dětská kresba představuje to, co a jak dítě vidí, nikoliv skutečný obraz předmětu. Dětská kresba se může považovat za zrcadlo do dětské duše. Kresba odráží vnímání, myšlení a citění dítěte (Kern, 2000).

Dětská kresba slouží k poskytnutí informací o úrovni jemné motoriky, o zrakovém a prostorovém vnímání, o emocionalitě dítěte. Může být jen grafickým zachycením prožitku nebo také důležitým prostředkem ke komunikaci s okolím. Proto se využívá jako velmi vhodný materiál k rozvoji řeči (zvyšování slovní zásoby, schopnost souvislého vyprávění atd.). Může být použita i jako terapeutický nástroj jako rehabilitační nástroj, který rozvíjí jemnou motoriku, oromotoriku, vizuomotoriku (Bednářová, Šmardová 2006).

Dramatická výchova

Dramatická výchova je tvořivý proces, v němž dochází ke zkoumání tématu, vytváření vlastních postojů skrze vlastní prožitek, na základě vlastní aktivity (Svobodová, Švejdomá, 2011).

Z hlediska rozvoje a prevence komunikačních schopností je velmi důležité a efektivní začleňovat do řízených činností dramatické aktivity. Rozvíjejí vyjadřovací schopnosti dětí, jejich verbální i neverbální komunikační dovednosti. Zlepšuje se výslovnost, slovní zásoba, současně i mimoslovní komunikace. Děti se učí vyjadřovat gesty, mimikou. Zlepšují se mezilidské vztahy, vzájemná spolupráce, celkově se posiluje sebedůvěra. Při nácviu scének by se měly dodržovat zásady výběru vhodného textu, který je snadno zapamatovatelný, text by měl zaujmout a být pochopen, při nácviu sledovat výslovnost a hospodaření s dechem.

Důležitý je výběr textů vhodných k dramatizaci. Učitel by měl vybírat takové texty, které si děti budou chtít zapamatovat, které děti zaujmou. Jakékoli interpretaci textu musí nutně předcházet jeho pochopení. Aby děti byly schopné si obsah textu zapamatovat, musí mu nejprve dobře porozumět. Při nácviu scének sledujeme nejen výslovnost dětí, tempo, intonaci řeči, hospodaření s dechem (Gebhartová, 2011).

Průpravná logopedická cvičení

Jedním z cílů pedagogů v mateřské škole je, aby se děti před vstupem do základní školy uměly souvisle, správně a srozumitelně vyjadřovat. Aby dosáhly co nejlepší výslovnosti všech hlásek. Průpravná cvičení by měly provádět učitelky, které mají alespoň základní logopedické školení jako např. logopedické asistentky, které působí ve spolupráci s logopedem. Cvičení musí respektovat individuální zvláštnosti dítěte a měla by být systematická (Kutálková, 1996).

Logopedická cvičení jsou zaměřena na celkovou vyjadřovací schopnost dítěte. Slouží k procvičování výslovnosti jednotlivých hlásek, gymnastiky mluvidel, tempa řeči, znalosti dělení slov na slabiky či hlásky prostřednictvím hry: artikulační, řečové, sluchové, rytmické; hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti a jiné (Smolíková, 2004).

3.7 Výsledky inspekčního šetření České školní inspekce v oblasti předčtenářské gramotnosti a komunikativních dovedností

Předčtenářská gramotnost

Česká školní inspekce (dále ČŠI) v roce 2011 předkládá tematickou zprávu „Podpora rozvoje čtenářské gramotnosti v předškolním a základním vzdělávání“. Zpráva uvádí souhrnné poznatky z podrobnějšího šetření v mateřských, základních školách a v nižších stupních víceletých gymnázií ve školním roce 2009/2010.

V předškolním vzdělávání sledovalo inspekční hodnocení naplňování cílů vzdělávání uvedených v RVP PV (viz kapitoly Klíčové kompetence, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost). ČŠI sledovala činnosti, které podporovaly zvládnutí jednoduché zrakové a sluchové percepce, rozlišování základních grafických tvarů, obrazců a symbolů, převyprávění

slyšeného děje, vyvozování informací z předčítaného textu, domýšlení, jak by mohl tento text pokračovat, hodnocení předčítaného textu a další kreativní činnost s aplikováním obsahů textů do běžného života dítěte.

Šetřením ČŠI zjistila, že u předčtenářské gramotnosti se ukázala jako velmi dobrá podpora verbálního projevu, a to konkrétně dovednost převyprávět zážitky nebo sdělit své potřeby. Děti přirozeně vyprávěly to, co slyšely, viděly nebo zažily v průběhu 91,5 % hospitací. Zpráva dále uvádí, že je také poměrně ucházející úroveň v dovednosti dětí rozlišovat písmena (61,6 %). Děti projevovaly i zájem o knihy, a to během 59,8 % hospitací. Naopak se dlouhodobě školám nedaří efektivně podporovat práci s textem. Jen ve 44,6 % hospitací bylo patrné, že děti kreativně navazují na vyslechnutý text. V této oblasti ČŠI opakovaně upozorňuje, že práce s textem je pro podporu předčtenářské gramotnosti velmi důležitá. Velká část učitelů nevolí adekvátní metody, které by kreativitu dětí požadovaným způsobem podnítily (ČŠI, 2011).

Komunikativní dovednosti

Česká školní inspekce (ČŠI) se pravidelně zabývá šetřením celkové oblasti komunikativních dovedností v předškolním vzdělávání. Každý rok své výsledky uvádí ve své výroční zprávě. Za poslední školní rok 2013-2014 ČŠI zjistila, že podpora komunikativních dovedností má dle zjištění během inspekční činnosti ve srovnání s předchozím školním rokem mírně stoupající tendenci. Učitelé si začínají uvědomovat význam této oblasti a vedou děti více než v předchozích letech k vyjadřování myšlenek, vyprávění zážitků, děje, k vyslovení přání. Velké počty přítomných dětí jsou však často limitujícím faktorem, který neumožní aktivní vyjádření každého dítěte. Mírné zlepšení je patrné také v práci s textem i v zapojení do různých projektů a aktivit. Bohužel v některých školách převládají zjištění negativní, děti zde nejsou k aktivnímu projevu dostatečně podněcovány nebo dostávají jen minimální příležitosti.

Ve zprávě se dále uvádí, že přetrvávajícím problémem je nedostatečná pozornost věnovaná prevenci logopedických vad. Byla zjištěná častá nesystémovost řešení logopedické péče. Individuální odbornou logopedickou péčí zajištěnou kmenovým pedagogem poskytuje jen 29,7 % škol a externím pracovníkem celkem 22,7 % škol.

V uplynulých letech se i MŠMT zapojilo do podpory logopedické prevence. Podpořilo další vzdělávání v této oblasti a poskytlo finanční prostředky na krátkodobé i delší kurzy (např. Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání, Logopedický asistent). Pozitivní dopad v přímé práci s dětmi se prokázal pouze v těch školách, kde o tyto kurzy projeví učitelé zájem. Dle dat MŠMT se v roce 2013 zúčastnilo programu Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání celkem 134 mateřských škol, v roce 2014 již 222 mateřských škol (VZ ČŠI, 2014).

4 Charakteristika mateřské školy „x“

Mateřská škola do roku 1995 v obci působila jako samostatná organizace. V roce 1996 se stala na žádost zřizovatele, součástí malotřídní základní školy v obci a to s kapacitou 39 míst. Zřizovatelem je obec, statutárním orgánem ředitelka základní a mateřské školy. S řízením mateřské školy vypomáhá vedoucí učitelka MŠ. V mateřské škole působí tři aprobované pedagogické pracovnice a jedna provozní. Jedna učitelka má osvědčení logopedického asistenta, které ji opravňuje vykonávat logopedickou prevenci.

K dispozici jsou 2 třídy s názvy Broučci, Motýlci. Třída „Broučků“ je naplněna dětmi ve věku 4-5 let, třídu „Motýlků“ tvoří děti ve věku 5-7 let. Každá třída má samostatnou umývárnu s WC a školní výdejnu, kam se donáší jídlo z vlastní školní kuchyně, která je součástí areálu školy. Součástí tříd jsou hrací koutky např. obchod, kadeřnictví, kuchyňka, doprava, ve kterých si děti dle svých zájmů hrají. Herní plocha tříd současně slouží jako prostor pro odpolední odpočinek.

Mateřská škola se nachází v klidné lokalitě obce v blízkosti řeky Vltavy. Mateřskou školu tvoří jedna dvoupodlažní budova. V každém patře je umístěna jedna třída. V přízemí se nachází společná šatna pro obě dvě třídy a sklad čisticích prostředků. V horním patře je umístěn kabinet s pomůckami, lůžkovinami a kancelář vedoucí MŠ. Třídy, šatny a školní chodby zdobí výtvarné práce dětí. Charakteristická je vnější i vnitřní výzdoba školy, která je obměňována podle ročních období. Třídy jsou vybaveny moderním nábytkem, částečně novými hračkami a pomůckami. Činnost je obohacena dispozicí klasického hudebního nástroje pianina.

Mateřskou školu obklopuje velká, vzorně udržovaná zahrada s travnatou plochou se vzrostlými stromy a keři, která je vybavena novými herními prvky. Průlezky a skluzavky mají dopadové plochy pro větší bezpečnost dětí při hrách. Je zde jedno velké pískoviště, v něm je písek zakrytý sítí, v letních měsících také stínovou plachtou. Zahrada je vybavena zahradním altánkem, mini florbalovým hřištěm, k dispozici je herní hrad, lanové centrum a velké volejbalové hřiště. Zahrada je vybudovaná v členitém povrchu s výhledem na řeku Vltavu a skalnaté zalesněné údolí. Prostory zahrady jsou využívány v dopoledních i odpoledních hodinách. K pobytu venku využíváme i pěkného okolí mateřské školy – lesní stezky, procházky okolo řeky, místní hřiště.

Cílové skupiny mateřské školy

Mateřská škola „x“ formou organizace a aplikace logopedické prevence působí a snaží se ovlivnit tyto skupiny:

- Stávající děti (problémová skupina)
- Rodiče stávajících dětí (rozhodující skupina)

- Potencionální rodiče a veřejnost (zájmová skupina)
- Zaměstnance (realizační skupina)
- Zřizovatele (investiční skupina)

Uvedené skupiny jsou zároveň nezbytnou součástí úspěšné realizaci logopedické prevence.

Poslání mateřské školy

Mateřská škola si stanovila poslání, které vypovídá o její funkci a činnosti, které jasně vyjadřuje, co je cílem organizace. Posláním mateřské školy je rozvoj každého dítěte po fyzické, psychické i sociální stránce v příjemném, kamarádkém a bezpečném prostředí. Každé dítě se bere jako jedinečná osobnost s ohledem na jeho možnosti, potřeby a zájmy. Děti jsou vedeny nejen k samostatnosti, ale také ke schopnosti práce ve skupině. Základní metodou úsilí je především hra. Mottem mateřské školy je: „U nás jsou děti šťastné a spokojené.“

4.1 Nástroje logopedické prevence mateřské školy „x“

Vedení mateřské školy se řídí Školským zákonem č. 561/2004 Sb. Vzdělávací obsah vychází z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání z roku 2004. Mateřská škola si vypracovala vlastní Školní vzdělávací program, který byl na jaře 2015 inovován.

Školní vzdělávací program mateřské školy „x“

Mateřská škola pracuje podle Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání s motivačním názvem „Poznáváme barevný svět kolem nás“. Obsahová náplň je koncipována s ohledem na logopedickou prevenci. Vychází z pravidla, že vše souvisí se vším, ze vzájemné provázanosti a z vědomí, že každá správně volená činnost rozvíjí kvalitu řeči a komunikační schopnost dítěte.

Hlavním záměrem a cílem je všestranné zaměření předškolní výchovy a vzdělávání respektující osobnost a individuální potřeby dítěte. Rozvíjet každé dítě po fyzické, psychické i sociální stránce a vést ho tak, aby na konci předškolního období bylo jedinečnou a samostatnou osobností. Vzdělávání se uskutečňuje ve všech činnostech a situacích, upřednostňuje se rozvoj smyslového vnímání a prožitkového učení. Děti jsou vedeny k samostatnosti a schopnosti práce ve skupině.

Samozřejmostí je snaha o vytváření příjemného a radostné prostředí na základě vzájemné důvěry, úcty, solidarity, empatie a pomoci. Cílem jsou spokojené děti, které budou mít v MŠ při všech činnostech pocit bezpečí a vzhledem k atraktivnímu programu i mnoho dalších společných i osobních zážitků.

Konkrétní dlouhodobé cíle výchovně vzdělávací práce:

- učit děti vnímat svět kolem sebe, umět se v něm orientovat a domluvit se
- podporovat rozvíjení jemné motoriky ruky, grafomotorická průprava jako příprava na vstup dětí do ZŠ
- podporovat duševní pohodu dětí, rozvíjet jejich intelekt, řeč, poznávací procesy a funkce, city, vůli – cestou přirozené výchovy a vzdělávání na základě interakce s okolím a svou vlastní prožitou zkušeností
- zlepšovat tělesnou zdatnost, podporovat rozvoj pohybových dovedností, učit se sebe obslužným dovednostem, vést děti ke zdravému životnímu stylu
- rozvíjet spolupráci s rodiči

4.2 Činnosti a příležitosti vedoucí k průběžným vzdělávacím cílům

Oblast pohybová:

- lokomoční činnosti – chůze, běh, lezení, hod
- zdravotně zaměřené činnosti – dechová cvičení, relaxace, cvičení protahovací, uvolňovací a vyrovnávací
- ostatní činnosti – akrobatická cvičení, hudebně pohybová výchova, otužování, sezónní činnosti, turistika, grafické a konstruktivní činnosti

Oblast řeči:

- rozvíjení slovní zásoby a souvislého vyjadřování
- receptivní dovednosti, literatura
- péče o správnou výslovnost, zřetelnost řeči, jazykový cit, gramatickou stavbu jazyka
- přednes, recitace, dramatizace

Oblast poznávání:

- osvojování pojmů a poznatků o přírodě, společenském prostředí
- konkrétní poznávací činnosti
- činnosti zaměřené k vytváření a chápání pojmů

Oblast estetiky:

- činnosti pěvecké
- činnosti instrumentální
- činnosti hudebně – pohybové
- činnosti poslechové

- činnosti vedoucí k výtvarnému vyjádření představ – kreslení, malování, modelování, plošné a prostorové konstruování, výchova smyslu pro životní a výtvarné prostředí

Oblast práce:

- sebe obsluha
- úklidové práce, veřejně prospěšné práce
- práce s technickým materiálem a přírodninami, sestrojování

Formy a metody vzdělávací práce:

- hra
- spontánní učení
- didakticky cílená činnost
- pokus, experiment
- prožitkové učení
- situační učení

Vzdělávací nabídka:

- sebe obslužné činnosti
- vstřícná a citlivá komunikace
- činnosti zajišťující spokojenost, radost a pohodu
- podpora důvěry dítěte ve vlastní síly a schopnosti, dostatečné oceňování jeho snahy a úsilí
- přiměřené činnosti a úkoly umožňující dítěti dosáhnout úspěchu
- činnosti nejruznějšího zaměření vyžadující (umožňující samostatné vystupování, vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování, sebehodnocení)
- příležitosti a hry vyžadující vůli, vytrvalost a sebeovládání
- cvičení organizačních schopností
- využití pohádek a příběhů k rozvoji slovní zásoby, vlastního vyjadřování, uvědomění si obsahových souvislostí
- dostatek pozitivních příkladů a vzorů prosociálního chování (vstřícná komunikace, ohleduplné chování s porozuměním a tolerancí)
- společenské hry, společné aktivity nejruznějšího zaměření
- kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách
- společná setkávání, povídání, sdílení a aktivní naslouchání druhému prostřednictvím komunitního kruhu

- hry, přirozené i modelové situace, při nichž se dítě učí vyjádřit a obhájit své jednání
- přípravy společných zábav a slavností, styk s veřejností, cizí prostředí (zvyky, tradice, oslavy, sportovní akce, kulturní programy apod.)

Nabídka nadstandardních aktivit:

- angličtina hrou
- prvky stimulačního programu „Maxík“
- keramika
- rytmika
- plavecký kurz
- ozdravný pobyt
- logopedická terapie, poradenství

5 Dotazníkové šetření

Pro můj úkol z oblasti logopedické prevence v mateřské škole jsem si zvolila metodologii formou dotazníku ke zjištění objektivních a důležitých informací konkrétní školy. Respondenti byli všichni rodiče dětí mateřské školy „x“.

Cílem mého dotazníkového šetření bylo zjistit zájem rodičů o logopedickou prevenci v mateřské škole. Na základě mé dosavadní praxe a znalostí jsem vypracovala dotazník pro rodiče, který jsem uvedla v příloze. Mateřská škola má kapacitu 39 míst. Přesto jsem dotazník rozdala jen 37 rodičům, kteří v současné době navštěvovali mateřskou školu. Dva rodiče nebyli osloveni. V jednom případě šlo o sourozence a v druhém případě šlo o dlouhodobou absenci. Všichni byli seznámeni s účelem dotazníku a způsobem jeho vyplňování. Rodiče byli seznámeni i s anonymitou dotazníku.

Otázky byly kladeny tak, abych ze získaných dat mohla zjistit míru zájmu rodičů o logopedickou prevenci. Otázky byly formulovány do dvou oblastí. První oblast zjišťovala všeobecné povědomí a zájem o logopedickou prevenci v mateřské škole. Druhá (doplňující) oblast zjišťovala dosavadní praktické užití logopedické prevence na mateřské škole.

Hodnotící škálu daných otázek jsem pro respondenty volila formou výběru z pěti odpovědí, a to: ano, spíše ano, spíše ne, ne, nevím. Získaná data z odpovědí respondentů jsem znázornila u každé otázky pomocí výsečových grafů a tabulky, která zobrazuje jednotlivé odpovědi v číslech a procentech. Uvádím i celkové shrnutí výsledků v písemné podobě. Rozbor závěrů vyplývajících z dotazníkového šetření je popsán v kapitole 5.2 „souhrn výsledků“.

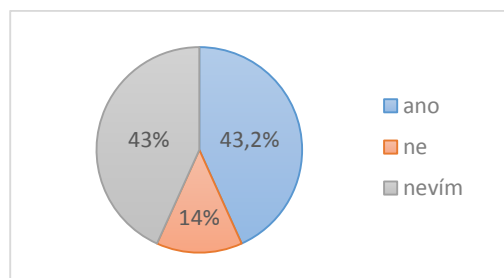
Zjištěné výsledky mi posloužily k sestavení návrhu na inovaci logopedické prevence na mateřské škole.

5.1 Výsledky dotazníkového šetření rodičů dětí z mateřské školy „x“

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 37 respondentů z celkového počtu 37 oslovených, což je 100% úspěšnost návratnosti. Dotazník obsahoval 14 otázek, které směřovaly ke zjištění zájmu rodičů o logopedickou prevenci mateřské školy „x“. Otázky byly kladeny tak, abych ze získaných dat mohla zjistit míru zájmu rodičů o logopedickou prevenci. Otázky byly formulovány do dvou oblastí. První oblast otázek (č. 1 až č. 6) zjišťovala všeobecné povědomí a zájem o logopedickou prevenci v mateřské škole. Druhá oblast otázek (č. 6 až č. 14) zjišťovala dosavadní praktické užití logopedické prevence v mateřské škole a zároveň doplňovala první oblast otázek. Rodiče měli podtrhnout jednu odpověď, která nejvíce odpovídala jejich názoru. Získaná data z dotazníkového šetření mi byla podkladem pro můj návrh na inovaci v oblasti logopedické prevence na mateřské škole „x“.

Víte, že na mateřské škole v rámci školního vzdělávacího programu probíhá logopedická prevence?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	16	43
ne	5	14
nevím	16	43
Celkem	37	100

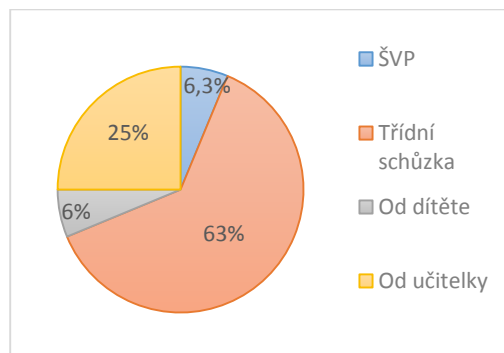

Tabulka a graf 1: Víte, že na mateřské škole v rámci školního vzdělávacího programu probíhá logopedická prevence? (Benešová P.)

Z výsledku šetření je patrné, že jen 43 % respondentů má povědomí o probíhající logopedické prevenci na mateřské škole. Zbylá procenta zcela vykazují nedostatečnou informovanost rodičů ze strany mateřské školy. Toto zjištění může být alarmující.

Pokud ano, z kterých zdrojů jste se to dověděli?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ŠVP	1	6,3
Třídní schůzka	10	63
Od dítěte	1	6
Od učitelky	4	25
Celkem	16	100

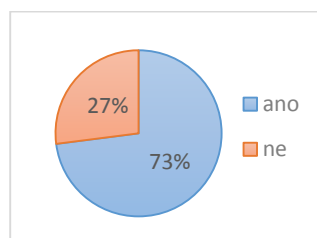

Tabulka a graf 2: Pokud ano, z kterých zdrojů jste se to dověděli? (Benešová P.)

Jako hlavním zdrojem informovanosti rodičů ohledně realizace logopedické prevence v mateřské škole se ukázala efektivita třídní schůzky a osobní kontakt s učitelkou. Informovanost prostřednictvím školního vzdělávacího plánu je zanedbatelná a proto může vést k zamyšlení, jak lépe využít tento zdroj informací.

Uvítali byste více informací o logopedické prevenci ze strany mateřské školy?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	27	73
ne	10	27
Celkem	37	100

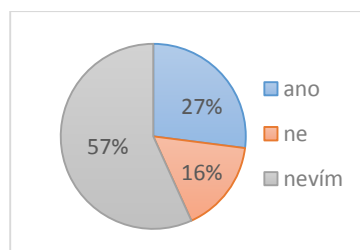

Tabulka a graf 3: Uvítali byste více informací o logopedické prevenci ze strany mateřské školy? (Benešová P.)

Výsledky šetření vykazují velký zájem rodičů o poskytnutí více informací o logopedické prevenci ze strany mateřské školy. Vysoké procento, které koresponduje s výsledky tabulky číslo 2, poukazuje na nedostatečnou informovanost ze strany mateřské školy.

Působí na Vaší mateřské škole logopedický asistent?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	10	27
ne	6	16
nevím	21	57
Celkem	37	100

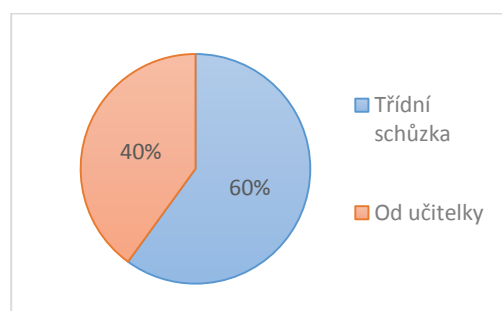
Tabulka a graf 4: Působí na Vaší mateřské škole logopedický asistent? (Benešová P.)

Bylo zjištěno, že přestože v mateřské škole „x“ působí logopedický asistent, jen málo z oslovených rodičů o této skutečnosti ví.

Pokud ano, jak jste se to dověděli?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
Třídní schůzka	6	60
Od dítěte	0	0
Od učitelky	4	40
Celkem	10	100

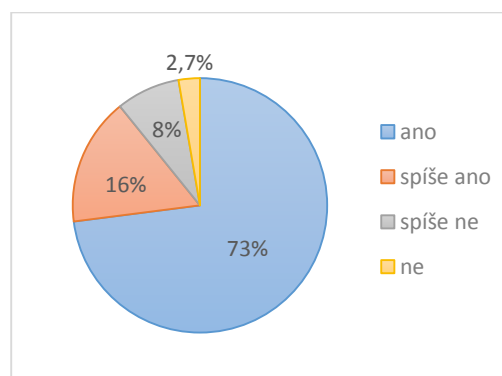

Tabulka a graf 5: Pokud ano, jak jste se to dověděli? (Benešová P.)

Bylo zjištěno, že zásadním informačním zdrojem povědomí o působení logopedického asistenta na mateřské škole „x“ byla třídní schůzka. Jako další důležitý zdroj se ukázal zdroj od učitelky.

Využili byste logopedické poradenství formou konzultace v mateřské škole?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	27	73
spíše ano	6	16
spíše ne	3	8
ne	1	3
nevím	0	0
Celkem	37	100

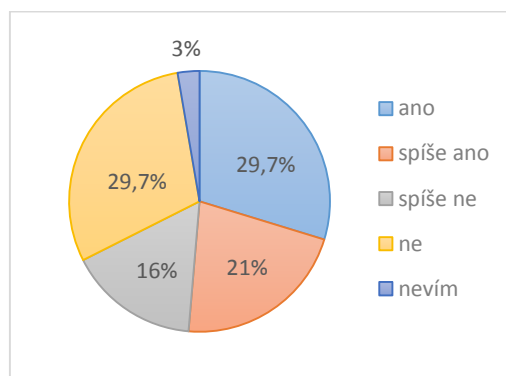

Tabulka a graf 6: Využili byste logopedické poradenství formou konzultace v mateřské škole? (Benešová P.)

Zájem o nabízenou službu, poskytování logopedického poradenství formou konzultace v mateřské škole, projevila většina respondentů. Nezájem o nabízenou službu vyjádřili jen čtyři respondenti.

Vyslovuje Vaše dítě všechny hlásky správně?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	11	30
spíše ano	8	21
spíše ne	6	16
ne	11	30
nevím	1	3
Celkem	37	100

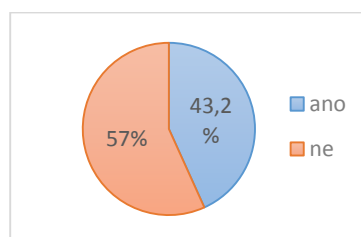

Tabulka a graf 7: Vyslovuje Vaše dítě všechny hlásky správně? (Benešová P.)

Z celkového počtu 37 dotázaných respondentů vyplynulo, že jen necelá třetina dětí dané školky „x“ vyslovuje podle rodičů s jistotou všechny hlásky správně. Naopak stejné množství dětí je správně nevyslovují. Zbývající respondenti projevili nejistotu nad správnou výslovností svého dítěte.

Navštěvuje Vaše dítě odbornou logopedickou poradnu?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	16	43
ne	21	57
Celkem	37	100

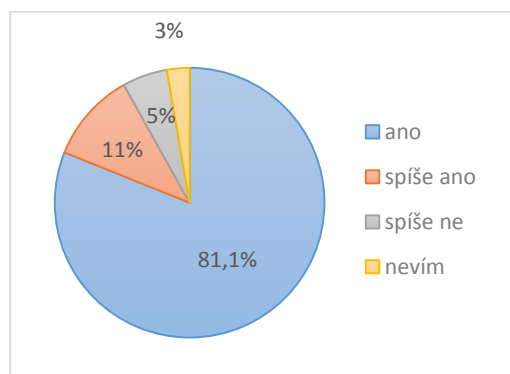

Tabulka a graf 8: Navštěvuje Vaše dítě odbornou logopedickou poradnu? (Benešová P.)

Uvedené hodnoty v tabulce uvádí, že necelá polovina dětí dotázaných respondentů navštěvuje logopedickou poradnu. Toto poměrně vysoké procento koresponduje s výsledky dotazníkové otázky č. 7.

Uvítali byste spolupráci logoped x logopedický asistent mateřské školy?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	30	81
spíše ano	4	11
spíše ne	2	5
ne	0	0
nevím	1	3
Celkem	37	100

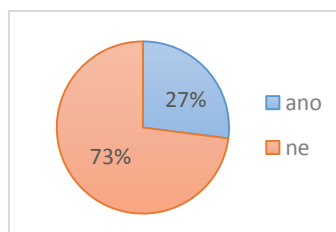

Tabulka a graf 9: Uvítali byste spolupráci logoped x logopedický asistent mateřské školy? (Benešová P.)

Výsledky této tabulky jasně poukazují na velký zájem rodičů o spolupráci logoped vs. logopedický asistent v mateřské škole. Tento zájem navazuje na výsledky dotazníkové otázky č. 8, kde bylo zjištěno vysoké procento návštěvnosti odborné logopedické poradny dětmi.

Máte osobní zkušenost s efektivitou této spolupráce?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	10	27
ne	27	73
Celkem	37	100

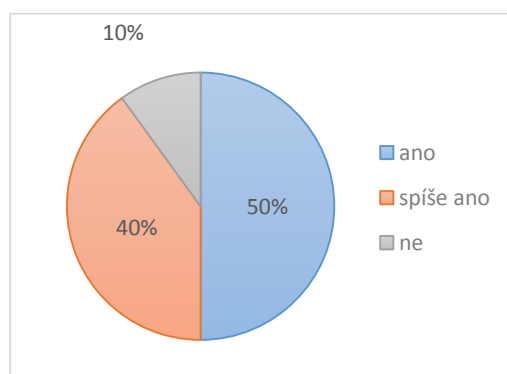

Tabulka a graf 10: Máte osobní zkušenost s efektivitou této spolupráce? (Benešová P.)

Hodnoty uvedené v této tabulce potvrzují, že vysoký zájem rodičů o spolupráci logoped vs. logopedický asistent v mateřské škole nemusí být podložen osobní zkušeností, ale může vycházet pouze z všeobecného zájmu.

Pokud ano, byla tato spolupráce efektivní?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	5	50
spíše ano	4	40
spíše ne	0	0
ne	1	10
nevím	0	0
Celkem	10	100

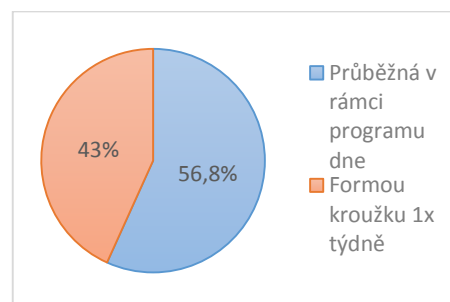

Tabulka a graf 11: Pokud ano, byla tato spolupráce efektivní? (Benešová P.)

Necelá jedna třetina dotázaných respondentů uvedla, že má osobní zkušenost se vzájemnou spoluprací - logoped vs. logopedický asistent. Uvedené hodnoty v tabulce vykazují kromě jednoho případu, kladné či spíše kladné hodnocení této spolupráce.

Jakou formu organizace logopedické prevence preferujete ve své mateřské škole?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
Průběžná v rámci programu dne	21	57
Formou kroužku 1x týdně	16	43
Celkem	37	100

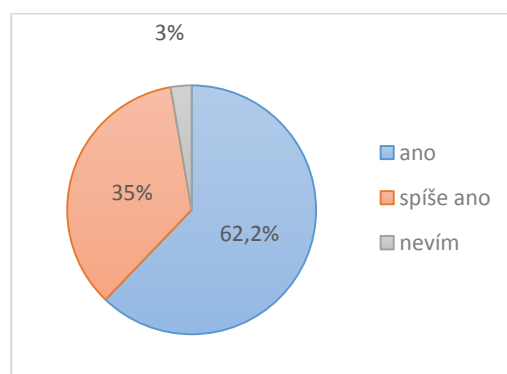

Tabulka a graf 12: Jakou formu organizace logopedické prevence preferujete ve své mateřské škole? (Benešová P.)

Z nabízených forem organizace logopedické prevence v mateřské škole, respondenti projeví vyšší zájem o průběžnou formu, která by se měla provádět v rámci programu dne. I u druhé formy organizace bylo zaznamenáno celkem vysoké procento zájmu respondentů o nabízenou činnost. Zjištěná fakta by se mohla využít ke zvážení, poskytovat obě dvě formy současně.

Měla by mateřská škola pro děti poskytovat cílenou logopedickou prevenci?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	23	62
spíše ano	13	35
spíše ne	0	0
ne	0	0
nevím	1	3
Celkem	37	100

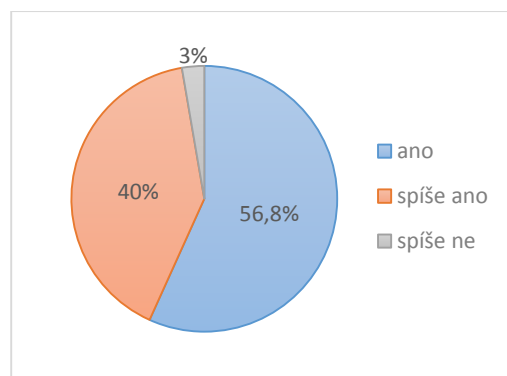

Tabulka a graf 13: Měla by mateřská škola pro děti poskytovat cílenou logopedickou prevenci? (Benešová P.)

Z hodnocení výsledků této otázky se lze domnívat, že o logopedickou prevenci v mateřské škole „x“ mají rodiče dětí velký zájem. Téměř stoprocentní.

Měla by mateřská škola pro rodiče poskytovat logopedické poradenství?

Možné odpovědi	Počet odpovědí	%
ano	21	57
spíše ano	15	40
spíše ne	1	3
ne	0	0
nevím	0	0
Celkem	37	100

Tabulka a graf 14: Měla by mateřská škola pro rodiče poskytovat logopedické poradenství? (Benešová P.)

Výsledky této otázky lze vyhodnotit opět jako velký zájem rodičů o logopedické poradenství, které by měla poskytovat mateřská škola. Pouze v jednom případě, byl projeven mírný nezáměr o tuto činnost.

5.2 Souhrn výsledků, návrh inovace logopedické prevence v mateřské škole „x“

Provedené dotazníkové šetření přibližuje aktuální zájem rodičů o logopedickou prevenci v mateřské škole „x“. V předešlé části jsem formou tabulek, grafů a slovním vyjádřením vyhodnocovala výsledky dotazníků od respondentů. Nyní se pokusím o komparaci výsledků neboť se ukázalo, že ačkoliv v mateřské škole „x“ probíhá logopedická prevence v různých formách, odpovědi rodičů občas nebyly ve shodě. Na základě hodnot a výsledků z dotazníkového šetření jsem vyvodila tyto závěry, které shrnuji v další části.

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit zájem rodičů o logopedickou prevenci v mateřské škole. Na přímé otázky zjišťující zájem byly získané jasné odpovědi, které byly ve většině případů u respondentů shodné. Výsledky těchto otázek vypověděly téměř 100% zájem o logopedickou prevenci, která by byla realizovaná v mateřské škole prostřednictvím logopedického asistenta ve spolupráci s logopedem. Dále byl projeven zájem o realizaci logopedické prevence v mateřské škole jak formou průběžné, v rámci programu dne tak téměř stejným podílem i formou kroužku 1xtýdně.

Dotazník obsahoval také doplňující otázky, které zjišťovaly povědomí rodičů o dosavadní realizované logopedické prevenci v mateřské škole „x“ a její míru potřebnosti. Výsledky šetření vypověděly skutečnost, že ačkoliv mají všichni respondenti zájem o tuto činnost, jen jedna třetina z nich má povědomí o její skutečné realizaci v mateřské škole „x“. Za alarmující se může považovat zjištění, že většina rodičů nevěděla, že v mateřské škole působí logopedický asistent. Hlavním zdrojem informovanosti byla označena třídní schůzka a informovanost od učitelky. Domnívám se, že na základě zjištěných výsledků se tyto zdroje osvědčily jako zcela nedostačující. Mou domněnku podpořil výsledek odpovědí z otázky, která přímo zjišťovala zájem o více informací v této oblasti ze strany mateřské školy. Bylo zjištěno, že by všichni respondenti uvítali více informací o logopedické prevenci.

Dotazníkovým šetřením se podařilo zjistit, proč mají rodiče tak velký zájem o logopedickou prevenci a logopedické poradenství v mateřské škole. Bylo zjištěno, že jen jedna třetina dotázaných rodičů vnímá řeč svých dětí za zcela uspokojivou. Oproti tomu druhá třetina rodičů označila řeč svých dětí za nesprávnou. Zbývající respondenti projevili nejistotu nad správnou výslovností svého dítěte. S tím korespondují výsledky z dotazu, zda navštěvuje nebo navštěvovalo dítě respondenta logopedickou poradnu. Bylo zjištěno, že z celkového počtu 37 dětí již polovina z nich navštěvuje nebo navštěvovala logopedickou poradnu. Toto zjištění považuji za zcela dostačující argument pro podporu realizace logopedické prevence v mateřské škole a její řádnou propagaci.

Na základě výsledků dotazníkového šetření mohu konstatovat, že získané hodnoty jsou velmi zajímavé a přibližují aktuální vnímání logopedické prevence rodiči dětí, které nyní

navštěvují mateřskou školu „x“. Zjistilo se, že rodiče mají zájem o realizaci logopedické prevence v mateřské škole, mají zájem o vzájemnou spolupráci logopedický asistent vs. logoped a mají zájem o více informací v této oblasti. Ukazuje se, že mateřská škola má aktivity v oblasti logopedické prevence dobře zvládnuté vyjma její propagace. Při posouzení získaných odpovědí rodičů jsem zjistila několik nedostatků, na které je třeba se zaměřit a vylepšit je. Tyto výsledky jsem využila jako podklad pro sestavení návrhu inovace logopedické prevence mateřské školy.

V následující části navrhuji obsah inovace logopedické prevence v mateřské škole „x“, Navrhované kroky by měly vylepšit dosavadní komunikaci a informovanost rodičů ze strany mateřské školy v dané oblasti. Měla by se zefektivnit a posílit celková realizace logopedické prevence v mateřské škole. Marketingovým pohledem by se měla vylepšit pozice postavení mateřské školy a tím zlepšit i její konkurenceschopnost na trhu předškolního vzdělávání.

Návrh inovace logopedické prevence v mateřské škole „x“:

Posilovat odbornost pedagogického sboru:

- Další vzdělávání pedagogických pracovníků oblasti logopedické prevence
- Akreditovaný kurz - Logopedický asistent
- Předčtenářská a čtenářská gramotnost
- Samostudium – průběžné získávání aktuálních informací v rozvoji a potřebách logopedické prevence z odborných časopisů

Zajišťovat speciální pomůcky a materiály- posilovat vybavenost mateřské školy

- Zapojit se a získání grantu MŠMT na podporu rozvoje logopedické prevence v mateřských školách
- Zakoupit soubor metodických pomůcek pro práci s dětmi: Klokanův kufřík
- Zvýšit vybavenost PC programů na podporu logopedické prevence
- Realizovat logopedickou prevenci v mateřské škole průběžně v rámci programu dne
- Realizovat logopedickou prevenci pro zájemce formou organizovaného kroužku
- Realizovat akreditovaný stimulační program „Maxík“

Zajistit funkční propagační systém logopedické prevence

- Dostatečná časová dotace propagace logopedické prevence na třídních schůzkách
- Dostatečná časová dotace propagace logopedického asistenta, jeho smyslu a obsahu nápně práce na třídních schůzkách.
- Dotazníkové šetření zjišťující návštěvnost logopedických poraden z kraje školního roku

- Nabídka osobních konzultací logopedický asistent x rodič
- Nabídka poradenství v oblasti logopedické prevence
- Propagace obsahu a činnostech logopedické prevence na webových stránkách školy
- Propagace logopedické prevence (činnosti, akce...) informační nástěnka v šatně mateřské školy

Závěr

Nejsou pochyby o tom, že úroveň dorozumívacích schopností dítěte je velmi důležitá pro jeho celkový rozvoj a že základem bohatosti a rozmanitosti řeči dítěte je především rodina. Mateřská škola by měla navazovat na znalosti a dovednosti dětí získané z rodiny a následně je v široké míře podporovat a rozvíjet. K tomu je zapotřebí aby mateřská škola využívala co nejvíce dostupných prostředků, metod, forem a činností. Jednou z činností co podporuje řeč dětí je realizace cílené logopedické prevence na mateřské škole ve spolupráci s logopedem.

Cílem mé bakalářské práce bylo charakterizovat možnosti mateřské školy v logopedické prevenci. Logopedická prevence přispívá k rozvoji nejen dětské řeči, ale celkovému rozvoji osobnosti dítěte. A proto včasná logopedická prevence a včasná stimulace dítěte je v předškolním vzdělávání velice důležitá. Řeč a jazyk jsou nástrojem verbálně logického myšlení a je základním předpokladem úspěšného vzdělávání. Správný vývoj řeči usnadňuje dítěti jeho společenské zařazení i pozdější uplatnění v životě.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit zájem rodičů o logopedickou prevenci na mateřské škole. Proto jsem v první kapitole práce orientačně zmapovala v jaké míře a jakými způsoby je v mateřských školách prováděna logopedická prevence, jaké prostředky se využívají k rozvoji komunikačních kompetencí dětí předškolního věku. Uvedla jsem zde vývoj řeči dítěte od 3 let do 6 let věku dítěte v jednotlivých jazykových rovinách a pokusila jsem se vymezit metody a formy práce, které se využívají v předškolním vzdělávání. Popsala jsem materiály a prostředky, které jsou v mateřské škole používány k rozvoji řeči. Pro zajímavost jsem uvedla výsledky České školní inspekce v oblasti podpory předčtenářských a komunikativních dovedností.

Empirická část byla realizována se záměrem zjistit zájem rodičů o logopedickou prevenci v mateřské škole. K tomu jsem zvolila metodu dotazníkového šetření, která byla uplatněna na konkrétní mateřské škole. Z důvodu určité anonymity byla tato mateřská škola označena jako mateřská škola „x“. Získané výsledky šetření jsou shrnuty výše. V této kapitole jsem se také věnovala stručné charakteristice vybrané mateřské školy „x“, popsala jsem její konkrétní činnosti, metody a formy uplatňované v rámci logopedické prevence.

Cíl bakalářské práce byl splněn. Bylo zjištěno, že rodiče, kteří byli osloveni dotazníkovým šetřením, téměř jednohlasně projevíli kladný zájem o logopedickou prevenci v mateřské škole. Výsledky šetření dále posloužily jako vedlejší produkt k vytvoření návrhu na inovaci logopedické prevence konkrétní mateřské školy „x“.

Použitá literatura a další zdroje

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., *Rozvoj grafomotoriky*. Brno: Computer Press, a.s., 2006. ISBN 80-251-0977-1.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. ISBN: 978-80-251-1829-0.
- BEZDĚKOVÁ, J., *Učíme naše dítě mluvit*. Velké Bílovice: Te Mi CZ, 2008. ISBN 978-80-87156-02-5.
- BYTEŠNÍKOVÁ, I., HORÁKOVÁ R., KLENKOVÁ J., *Logopedie a surdopedie-texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-136-2.
- BYTEŠNÍKOVÁ, I., *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova Univerzita Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.
- DVOŘÁKOVÁ, H., *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-693-4.
- GEBHARTOVÁ, V., *Jak a co číst dětem v MŠ*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807367-854-8.
- KERN, H. et. Al., *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-425-5.
- KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H., *Diagnostika předškoláka*. Brno: MC, 2005.
- KLENKOVÁ, J., *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.
- KOŽÁTKOVÁ, S., *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80247-0852-3.
- KRAUS, J., a kol., *Slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-2001351-4.
- KUTÁLKOVÁ, D., *Logopedická prevence*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-115-0.
- LECHTA, V., a kol., *Terapie narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-961-5.
- LECHTA, V., a kol., *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-572-5.
- LIPNICKÁ, M., *Logopedická prevence v mateřské škole*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0381-0.

- MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-325-3.
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I., *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7178-772-3.
- PRŮCHA, J., *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.
- SMOLÍKOVÁ, K., *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- SOVÁK, M., *Logopedie předškolního věku*. Praha: SPN, 1984.
- SVOBODOVÁ, E., a kol., *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H., *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- SYNEK, F., *Říkáme si s dětmi*. Praha: ArchArt, 2009. ISBN 80-86638-04-9.
- VITÁSKOVÁ, K., PEUTELSCHMIEDOVÁ, A., *Logopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1088-5.

Internetové zdroje

Asociace klinických logopedů ČR. *Vývoj řeči* [online] 2015, [cit. 8. 4. 2015]. Dostupné na: <http://www.klinikalogopedie.cz/index.php?pg=verejnost--co-jeto--vyvoj-rci>

Bubeníčková, J., Janhubová, Z., *Stimulační program pro předškoláky a děti s odloženou školní docházkou – Maxík*, [online] 2015, [cit. 23. 5. 2015]. Dostupné na: <http://www.prodys-bubenickova.cz/kurzy.html>

Česká školní inspekce: *Výroční zpráva ČŠI za školní rok 2013/2014* [online] 2015, [cit. 9. 5. 2015]. Dostupné na <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-rok>

Česká školní inspekce: *Tematická zpráva „Podpora rozvoje čtenářské gramotnosti v předškolním a základním vzdělávání.* [online] 2015, [cit. 9. 5. 2015]. <http://www.csicr.cz/cz/DOKUMENTY/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Podpora-rozvoje-ctenarske-gramot>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodické doporučení č. j. 14 712/2009-61 k zabezpečení logopedické péče ve školství* [online] 2015, [cit. 8. 4. 2015]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/socialniprogramy/metodicke-doporuceni-k-zabezpeceni-logopedicke-pece-ve>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*, [online] 2015 [cit. 9. 5. 2015]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

Seznam tabulek a grafů

- Tabulka a graf 1: Víte, že na mateřské škole v rámci školního vzdělávacího programu probíhá logopedická prevence
- Tabulka a graf 2: Pokud ano, z kterých zdrojů jste se to dověděli
- Tabulka a graf 3: Uvítali byste více informací o logopedické prevenci ze strany mateřské školy
- Tabulka a graf 4: Působí na Vaší mateřské škole logopedický asistent
- Tabulka a graf 5: Pokud ano, jak jste se to dověděli
- Tabulka a graf 6: Využili byste logopedické poradenství formou konzultace v mateřské škole
- Tabulka a graf 7: Vyslovuje Vaše dítě všechny hlásky správně
- Tabulka a graf 8: Navštěvuje Vaše dítě odbornou logopedickou poradnu
- Tabulka a graf 9: Uvítali byste spolupráci logoped x logopedický asistent mateřské školy
- Tabulka a graf 10: Máte osobní zkušenost s efektivitou této spolupráce
- Tabulka a graf 11: Pokud ano, byla tato spolupráce efektivní
- Tabulka a graf 12: Jakou formu organizace logopedické prevence preferujete ve své mateřské škole
- Tabulka a graf 13: Měla by mateřská škola pro děti poskytovat cílenou logopedickou prevenci
- Tabulka a graf 14: Měla by mateřská škola pro rodiče poskytovat logopedické poradenství

Seznam příloh

- Příloha 1: Dotazník pro rodiče
- Příloha 2: „Maxík“ - stimulační program pro předškoláky a děti s odloženou školní docházkou

Přílohy

Příloha 1: Dotazník pro rodiče

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Pavla Benešová a třetím rokem studuji na Filosofické fakultě v Olomouci. Ve své bakalářské práci se věnuji logopedické prevenci na mateřských školách. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, ve kterém zjišťuji Váš zájem o logopedickou prevenci v mateřské škole, kterou navštěvuje Vaše dítě. Dotazník je anonymní. Prosím podtrhněte vždy jen jednu odpověď, která nejvíce odpovídá Vašemu názoru. Dotazník odevzdejte do označené schránky s názvem „Dotazník-logopedická prevence“ v šatně mateřské školy. S výsledky šetření budete seznámeni na začátku měsíce června. Získané informace budou využity pro studijní účely a případně jako podklad pro zlepšení logopedické prevence v mateřské škole. Děkuji za Vaši vstřícnost, ochotu a čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

1) Víte, že na mateřské škole v rámci školního vzdělávacího programu probíhá logopedická prevence?

ANO   NE

2) Pokud ano, z kterých zdrojů jste se to dověděli?

- Ze školního vzdělávacího programu
- Na třídní schůzce
- Od dítěte
- Od učitelky

3) Uvítali byste více informací o logopedické prevenci ze strany mateřské školy?

ANO   NE

4) Působí na Vaší mateřské škole logopedický asistent?

ANO   NE   NEVÍM

5) Pokud ano, jak jste se to dověděli?

- Na třídní schůzce
- Od dítěte
- Od učitelky

6) **Využili byste logopedické poradenství formou konzultace v mateřské škole?**
ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   NE   NEVÍM

7) **Vyslovuje Vaše dítě všechny hlásky správně?**
ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   NE   NEVÍM

8) **Navštěvuje Vaše dítě odbornou logopedickou poradnu?**
ANO   NE

9) **Uvítali byste spolupráci logoped x logopedický asistent mateřské školy?**
ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   NE   NEVÍM

10) **Máte osobní zkušenost s efektivitou této spolupráce?**
ANO   NE

11) **Pokud ano, byla tato spolupráce efektivní?**
ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   NE   NEVÍM

12) **Jakou formu organizace logopedické prevence preferujete ve své mateřské škole?**

- Průběžná, v rámci programu dne
- Organizovaná, formou kroužku 1x týdně

13) **Měla by mateřská škola pro děti poskytovat cílenou logopedickou prevenci?**
ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   NE   NEVÍM

14) **Měla by mateřská škola pro rodiče poskytovat logopedické poradenství?**
ANO   SPÍŠE ANO   SPÍŠE NE   NE   NEVÍM

Příloha 2: „Maxík“

Pro úspěšnou realizaci logopedické prevence může posloužit i ucelený program. Jedním z nich je stimulační program „Maxík“, který vytvořila Mgr. Pavla Bubeníčková ve spolupráci s PaedDr. Zdeňkou Janhubovou.

„Maxík“ je soubor stimulačních cvičení pro předškoláky a děti s odloženou školní docházkou. Je akreditovaný MŠMT ČR a může s ním pracovat pouze proškolená osoba, která získala osvědčení. Cílem stimulačních cvičení není redukce projevů, ale změna podmínek, za kterých může dítě podávat lepší výkon. Kromě dětí jsou do tréninku zařazeni rodiče i učitelé. Celý program je koncipován tak, aby byla rovnoměrně posilována složka motorická, grafomotorická a percepční.

Během 15 lekcí se děti věnují činnostem, které jsou zaměřeny na:

- I. Návik nových pohybových stereotypů** – stabilní postoj, zvládnutí rovnováhy, správné sezení, správné a zdravé dýchání, úchop psacího náčiní (fix, pastelka, tužka, pero)
- II. Rozvoj komunikačních dovedností** – všeobecný rozvoj pojmového myšlení a řeči - správné výslovnosti a tvoření vět, porozumění obsahu slyšeného (co, kdy, kde, jak... má dítě udělat, všeobecné informace o sobě, rodině, zájmech).
- III. Grafomotorické dovednosti** – správný úchop psacího náčiní, správné sezení, kvalitní pohyblivost všech kloubů, které jsou potřebné k nácviku psaní.
- IV. Koncentraci pozornosti** - zaměření, udržení a usměrnění pozornosti a soustředění se na zadaný úkol.
- V. Rozvoj dílčích funkcí v oblasti:**
  - zrakové: zrakové rozlišování, zraková paměť, vizuomotorika
  - sluchové: rozvoj sluchového vnímání (sluchové rozlišování, sluchová paměť, audiomotorika)
  - prostorové orientace: obecná orientace (v okolí, v prostoru), ve kterém se dítě pohybuje, orientace na vlastním těle, v opozici (např. v zrcadle), na ploše
  - intermodality: schopnost přepínat mezi různými způsoby /mody/ smyslového vnímání s oporou a s vedením.
  - seriality: řazení stále se opakujících běžných činností za sebou (při oblékání, denní hygieně...)

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Pavla Benešová
Název fakulty:	Filozofická fakulta univerzity Palackého v Olomouci
Název katedry:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Název bakalářské práce:	Logopedická prevence v mateřské škole
Název v angličtině:	Logopedic prevention in nursery school
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Jana Poláchová Vašťatková, Ph.D.
Počet znaků:	71 736
Počet příloh:	2
Počet použitých zdrojů:	32
Klíčová slova:	řeč, vývoj řeči, jazyk, komunikace, jazykové roviny, mateřská škola, logopedická prevence, logopedický asistent
Keywords:	speech, development of speech, language, communication, language levels, nursery school, speech therapy prevention, logopaedic assistant

Resumé

Bakalářská práce „Logopedická prevence v mateřské škole“ si klade za cíl zjistit zájem rodičů o logopedickou prevenci na mateřské škole.

První kapitola zahrnuje problematiku řeči a vývoje řeči dětí, logopedickou prevenci, popisuje mateřskou školu a činnosti, které jsou všeobecně využívány v rámci logopedické prevence. Druhá kapitola je věnovaná charakteristice konkrétní mateřské školy, dotazníkovému šetření mezi rodiči dané školy, vyhodnocení a návrhu inovace logopedické prevence konkrétní mateřské školy.

Summary

The Bachelor thesis "Logopaedic prevention in nursery school," aims to characterize the potential of nursery school in logopaedic prevention and to determine parental interest in logopaedic prevention in nursery school.

The first chapter covers the issue of speech and children's language development, logopaedic prevention and describes the activities that are generally used in the context of speech therapy prevention. The second chapter deals with specific characterization of a particular nursery school, it brings a questionnaire survey made among parents of the school, evaluation and suggestion, how to improve logopedical prevention of the specific nursery school.